

«Т. Г. Шевченко для дітей: видання творів в Україні (XIX–XXI ст.) : бібліограф. покажч. / Нац. Б-ка України для дітей ; уклад. О. М. Тімочка. – К., 2013. – 36 с.

Бібліографічний покажчик, який зніціювала Національна бібліотека України для дітей, подає перелік Шевченкових творів, виданих для дітей, і творів, адаптованих для дитячої аудиторії, які були видрукувані в Україні починаючи з 1891 р. й донині (в подальшому планується доповнити його виданнями, здійсненими в діаспорі, а також іншомовною зарубіжною шевченкіаною для дітей). До розгляду вперше залучені як традиційні художні моновидання та розмаїті збірки та хрестоматії, так і інші різновиди видань (як-от: книжка-розмальовка, альбом малюнків, пісенник тощо). Вміщені до покажчика також білінгварні видання мовами народів України.

Зібрані в один компендіум, усі ці видання справляють особливе враження. На жаль, не своєю чисельністю, бо, порівняно з, наприклад, пушкініаною, призначеною для такої ж аудиторії, видань цих усе ж на диво мало. І це попри те, що сам Т. Шевченко ставився до дітей із величезним сентиментом, а його ідеалом земної гармонії, символом ладу є, як відомо, щаслива «мати молодая з своїм дитяточком малим». Попри те, що тема дитинства — одна з ключових у його поезії, а крізь тему дітей, винятково виразну в повістях «Близнецы», «Наймичка», «Капитанша», «Несчастный», «Музыкант», він продемонстрував свою велику увагу до їхнього становлення, навчання, духовного росту, виявив свій гуманізм як мислителя та патріота.

Рецензоване видання вражає як своєю скрупульозністю, так і завершеною цілісністю картини дитячої шевченкіани, творів, що публікувалися протягом ста двадцяти з лишнім років. Картина є свого роду символом національного просвітництва, яким воно було в різні епохи, квінтесенцією соціально-політичних настроїв, ідеологічних установок у різні часи.

Формування дитячої свідомості у контексті розбудови людини, культури, нації важко переоцінити. Тим-то, без перебільшення, інформація, котру пропонує покажчик «Т. Г. Шевченко для дітей», є ключовою у багатьох сенсах. Хоча б такому: з 1891 р. й до кінця 1980-х рр. (майже за сто років) кількість видань (ст. 6–14) практично тотожна кількості видань, здійснених за «перебудовні» роки та за час незалежності (с. 14–21). Картина промовиста, спонукає не лише до роздумів, а й до переформатування підходів у дитячому книговиданні.

Готуючи покажчик, укладач О. М. Тімочка надзвичайно ґрунтовно опрацювала більшість доступних в Україні фондів, зокрема фонд Національної бібліотеки України для дітей, фонд Національної парламентської бібліотеки України, фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, літописи книг за 1926–2013 рр., електронний каталог Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, фонд Національного музею Тараса Шевченка та ін. По суті, це перше в Україні видання, яке максимально вичерпно репрезентує все, що видавалося для дітей під іменем Шевченка. А те, що воно з'явилося в ювілейний рік, надає йому значення підсумкового, етапного.

Необхідно відзначити, що унікальність йому надають і покажчики, запропоновані автором, — іменний загальний та іменний, що стосується художників-ілюстраторів, покажчик видавничих організацій, видавництва, видавців і місць видань.

Промовиста й інша картина, що вимальовується завдяки рецензованому рукописові: серед видань, поданих О. М. Тімочкою у хронологічному порядку, традиційно переважають збірки поетичних творів Шевченка, що також слід врахувати майбутнім видавцям дитячої шевченкіани. Безумовно, для молодшого та старшого шкільного віку вартувало б адаптувати й перекласти українською окремі фрагменти повістей, оскільки в них репрезентовано морально-етичні, релігійні імперативи українців, оптимальні моделі поведінки особистості. Причому адаптувати, враховуючи, що Шевченко-художник, чутливий до маленьких бідарів, часто розкривав тему дитинства і в олійному полотні («Вбогий хлопчик, що ділиться хлібом з собакою»), і в численних рисунках («Хлопчик з собакою в лісі», «Хлопчик дрімає біля грубки», «Хлопчик розпалює грубку», «Щасливий ловець» та ін.). На жаль, як засвідчив покажчик, мистецький доробок Шевченка й досі використовується у виданнях для дітей не так широко, як він на те заслуговує.

Підсумовуючи, маємо визнати, що такі тематичні посібники, структуровані та лапідарні, вкрай необхідні, оскільки вони заповнюють певну лауну в українському шевченкознавстві, додають нові штрихи до образу національного генія, вказують на нові моделі рецептивного освоєння його спадщини і, безумовно, слугуватимуть підмогою для дослідників-шевченкознавців.

Рецензована праця є вичерпною та інформативною, відкриває і фахівцям, і широкому колу читачів особливості проявлення Шевченкового слова перед дитячою аудиторією у різні часи.

Л. С. Генералюк